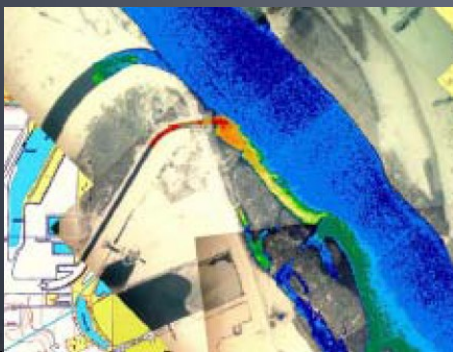

A radionuklidok terjedésének modellezése folyókban

Brockhauser Barbara, Deme
Sándor, Hoffmann Lilla, Pázmándi
Tamás, Szántó Péter
MTA EK, SVL
2015/04/22

A terjedést számító szoftver célja

Fő feladat: radionuklidok aktivitáskoncentrációjának és az ebből származó dózisok számítása vízi terjedés során.

A modell rövididejű, baleseti kibocsátásra vonatkozik, amelyik figyelembe veszi az aktuális hidrológiai és radioökológiai paramétereket és a legjobb közelítést használja.

- Bekerülési útvonalak (közvetlen vagy közvetett)
- Bekerülési formák (pont, diffúz)
- Terjedésszámítás (AD+üledék+biológia), keveredés térbeli léptéke
- Aktivitáskoncentráció-számítás
- Dózisok [Sv/Bq] meghatározása különböző útvonalakra (például bemerülés, direkt sugárzás és belsőterhelés, mint például belégzés, tápláléklánc)

A terjedés modellezésének menete

- A folyó geológiai/hidrológiai és geometriai jellemzői
  - A terjedés folyamatai
  - A szennyezőanyag elkeveredési folyamatai
- Üledékekkel és élővilággal kapcsolatos folyamatok
  - Egyéb forrás és nyelő tagok

A folyó jellemzői

A koordinátarendszert tekintve:

- x irányba folyik a folyó [u_x],
- y irányban változik a szélessége,
- z irányban pedig a mélysége.

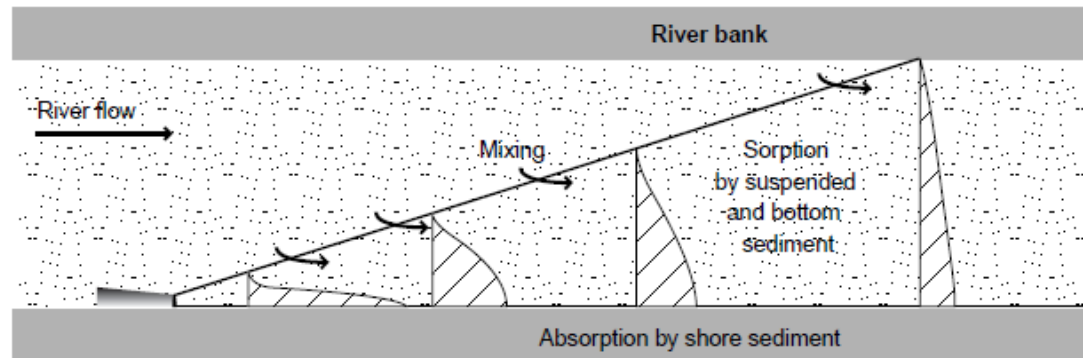
A számításoknál különféle mederfenék típusokat különíthetünk el:
négyszög, trapéz, háromszög, parabola

Ezekből számítható paraméterek: keresztirányú felület [$A; m^2$],
áztatott hossz [$W_p; m$], hidraulikai sugár [$R; m$]

A terjedés folyamatai

A szennyezőanyag terjedését négy fő tényező határozza

- Advekción
- Diffúzió
- Radioaktív bomlás
- forrás/nyelő tagok, melyek az üledéssel kapcsolatos folyamatokban jutnak jelentős szerephez

Advektív-diffúziós egyenlet

▲ modellezésben a két mozgatóerőt (advekciót és diffúziót) együtt tekintjük, tehát egy advektív-diffúziós egyenlettel számolunk.

$$\frac{\partial C}{\partial t} + \frac{\partial(uC)}{\partial x} = D \frac{\partial^2 C}{\partial x^2}$$

$$C(x, t) = \frac{M}{A \sqrt{4\pi t D_x}} \exp\left(-\frac{(x - ut)^2}{4D_x t}\right)$$

A: a keresztirányú terület [m²]

M: a bebocsátott tömeg [g]

A turbulens diffúziós tényezők

- Nyírási sebesség: $u^* = \sqrt{ghS} = \sqrt{gRS}$

$D = \varphi hu^*$ ahol φ x,y,z irányba más értékű (h: mélység [m])

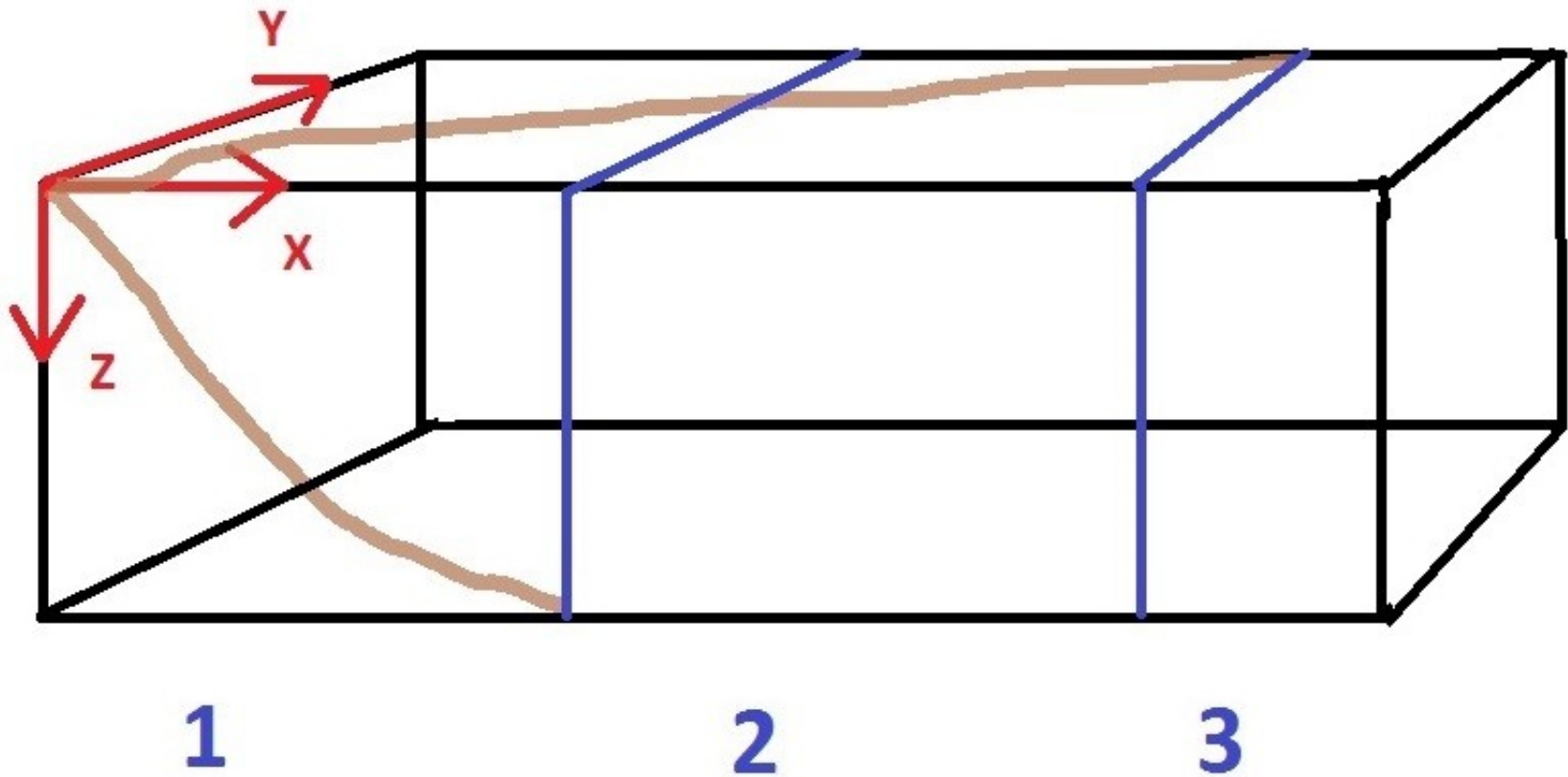
- Vertikális: $D_z = 0,067hu^*$, 0,067-es együttható $\pm 25\%$ -os megbízhatóságú.

- Keresztirányú:

- egyenes csatornára $D_y = 0,15hu^*$
- enyhén kanyargós: $D_y = 0,2$ és $0,6 hu^*$ közötti
- kanyargósra: $D_y = 0,6$ és $2 hu^*$ közötti

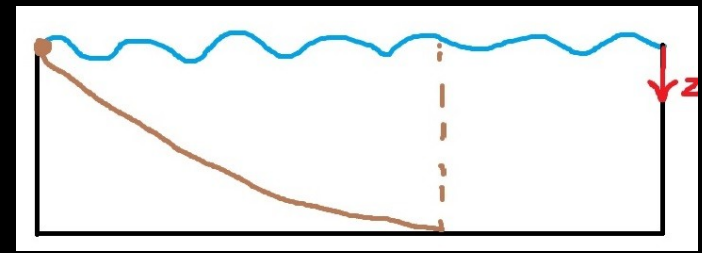
- Hosszirányú: $D_x = 5,98hu^*$, valódi véges széles nyílt felszínű csatornáknál 5 és 7000 között változik

A szennyezőanyag elkeveredésének 3 szakasza

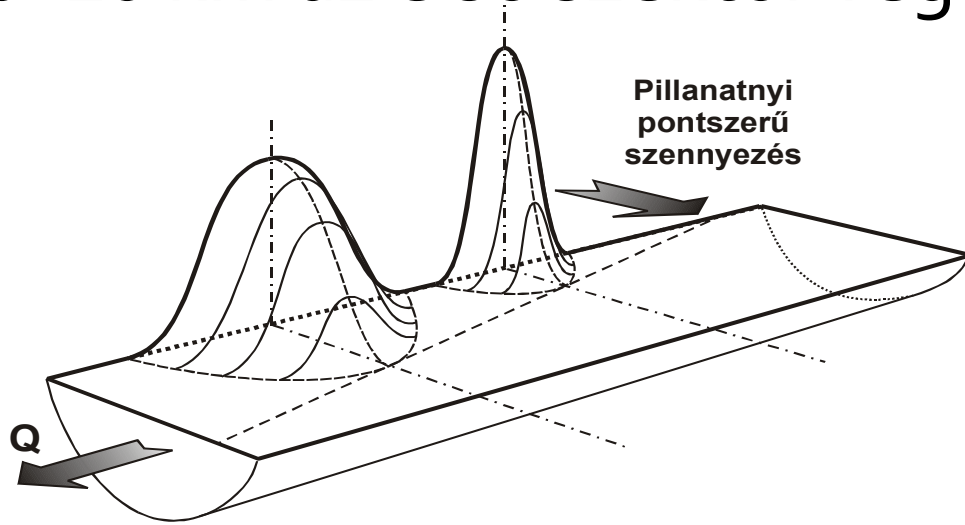
1. szakasz

- a kibocsátás közvetlen környezete, ahol még sem a vertikális, sem a keresztirányú elkeveredés nem következett be
- három dimenziós advektív-diffúziós egyenletet kell alkalmazni
- A szennyezőanyag és a befogadó közeg hőmérséklete eltérő
- A beömlési sebességvektor iránya különbözik a folyási sebesség vektorának irányától
- Ezek a feltételek körülbelül néhány száz méterig érvényesek (12h távolságig)

2. szakasz: near field

- Ott kezdődik, ahol a vertikális elkeveredés már végbement, és addig tart, amíg a keresztirányú elkeveredés végbe nem megy
- Itt egy kétdimenziós egyenletet kell alkalmazni
- Érvényessége kb. 20 km az első szektor végétől mérve

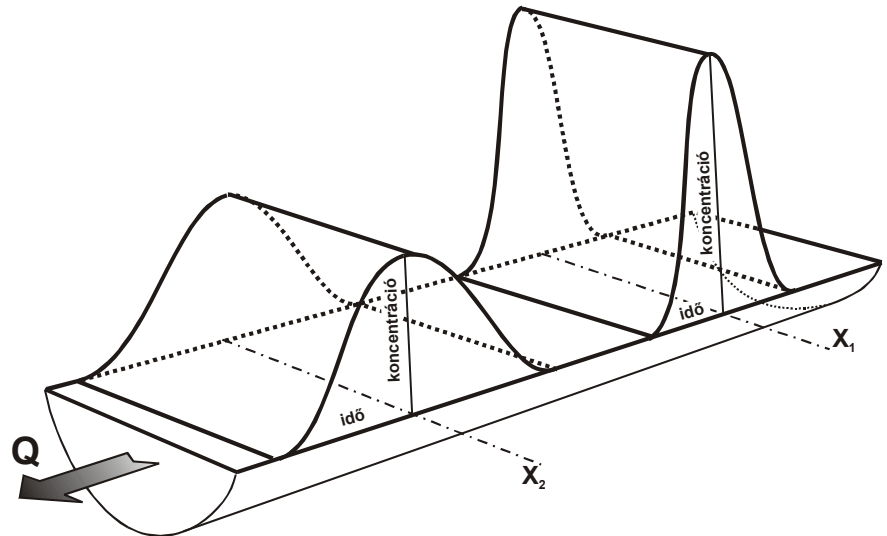
2. szakasz alszakaszai

- A szektort további két részre lehet bontani.
  - Az első szakasz addig tart, amíg a keresztirányú csóva el nem éri az átellenes partot (első elkeveredési távolság),
  - a második szakasz pedig onnantól, amikor már elérte, addig, amíg teljesen el nem keveredett keresztirányba (második elkeveredési távolság), vagyis a harmadik fázis kezdetéig.

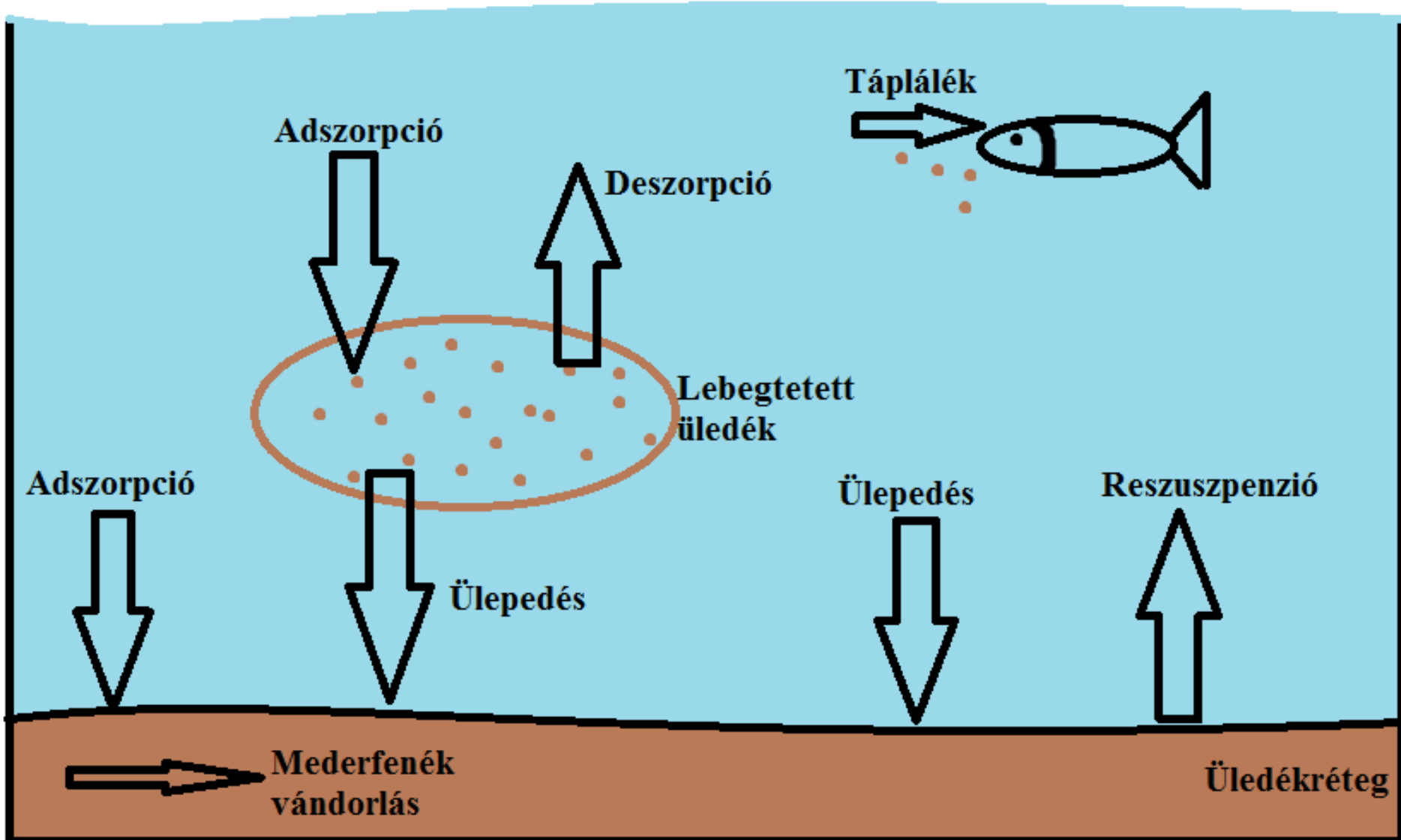
3. szakasz: far field

- A harmadik szektorban már mind a vertikális mind a keresztirányú keveredés végbement, a szennyezőanyag koncentráció változása a keresztirány mentén 10% belül marad

$$C(x, t) = \frac{M}{A \sqrt{4\pi t D_x}} \exp\left(-\frac{(x - ut)^2}{4D_x t}\right)$$

Üledékekkel és élőlényekkel kapcsolatos folyamatok

Dózisterhelési útvonalak

Külső

1. Üledékekkel kapcsolatos:

Az ülepedett anyag radioaktív bomlásából származó külső sugárzása

Szennyezett part / strand, horgászat

2. Víz tömeg közvetlen hatása:

úszás, horgászat, csónakázás

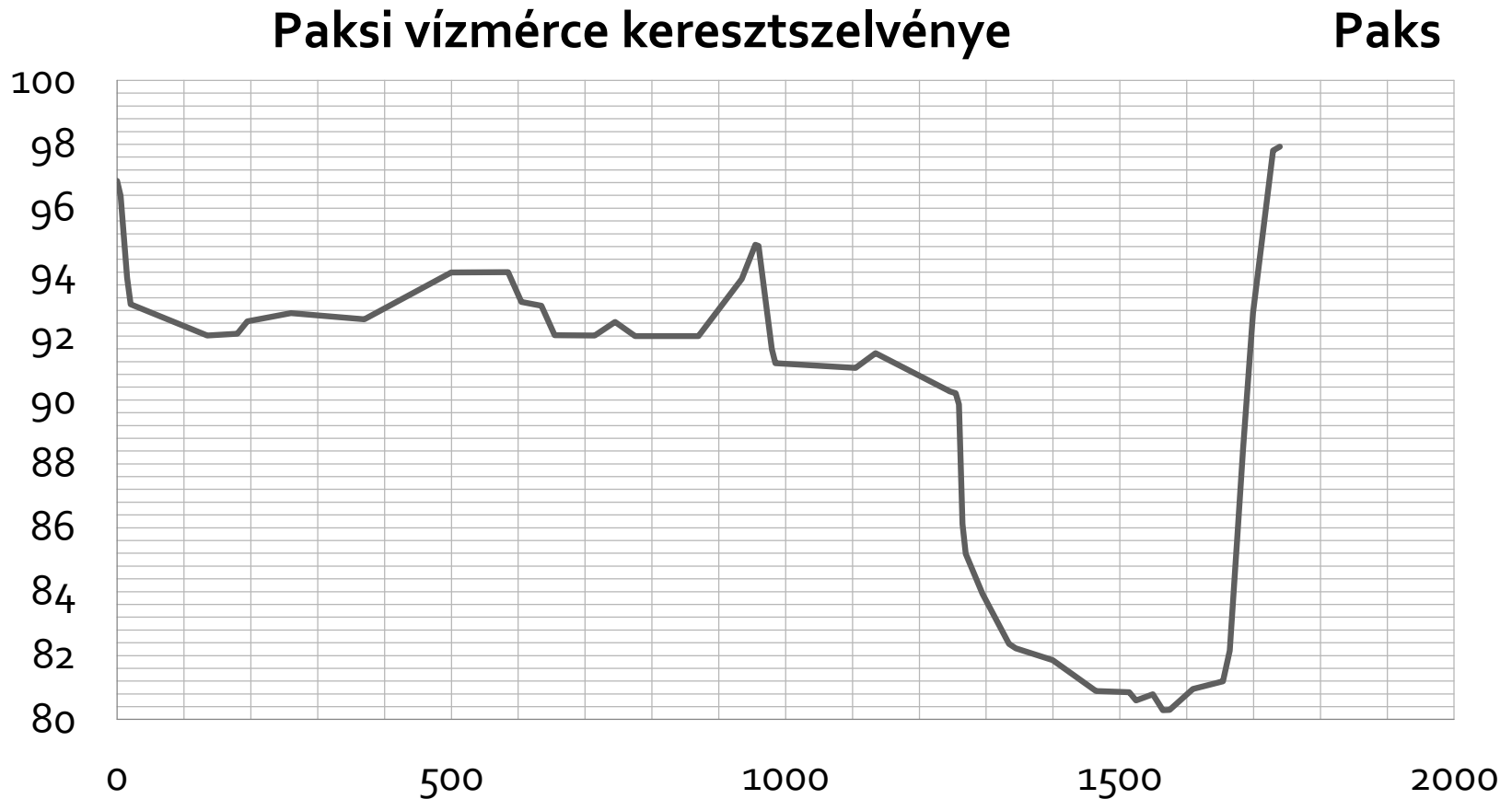
Belső

- Ivóvíz általi bevitel
- Belégzés
- Táplálékláncon keresztül

Bekerülés az emberi szervezetbe a különböző terhelési útvonalakon keresztül.

Eredmények

A paksi folyókeresztmetszet ábráról leolvasható, hogy a Duna mélysége Paksnál a 0 (85,4mBf) vízmérce állásnál 5 méteresnek vehető.

Eredmények

1) általános adatok

I-131 ($T_{1/2}$: 8,02 nap)

$M=10^{14}$ Bq

x =Gerjen (10 km)

h [m]	B_{cs} [m]	Q [m ³ /s]	u [m/s]	L_2 [km]
7	93,2	2277,1	0,775	750,42
6	86,59	1771,8	0,712	847,73
4	76,28	761,2	0,5	922,04
3,5	77,39	508,55	0,39	825,96

Eredmények

2) csóvaszélesség

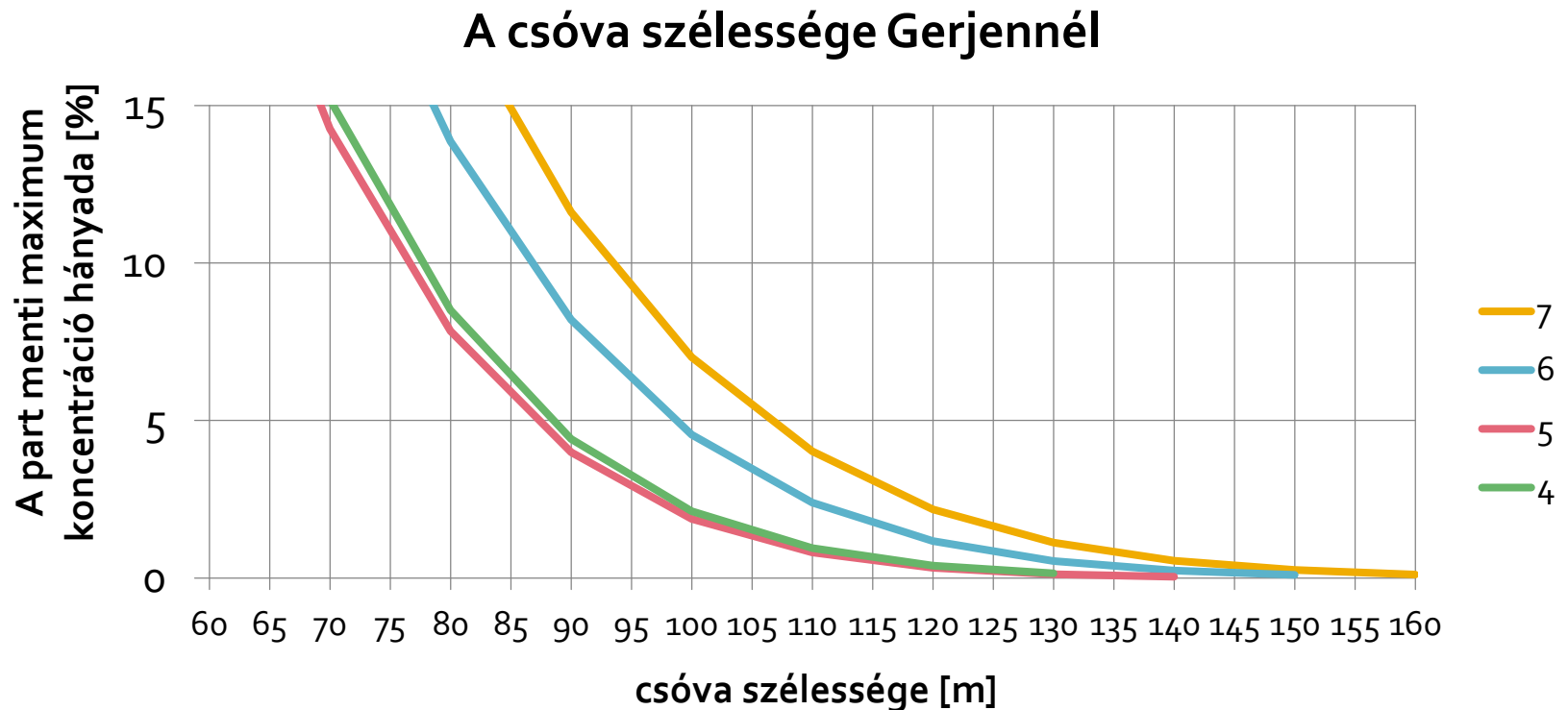
$$B_{cs} = 2,14 \sqrt{\frac{2D_y x}{u}}$$

A képlet ellenőrzéséhez korrekciós vizsgálatokat végeztem. Kiszámoltam Gerjennél a folyó keresztirányában minden 10 méteren a koncentrációt, és ott ahol a part menti koncentráció 10% található oda raktam a csóva szélét. A kapott eredmények alátámasztják, hogy a fenti képlet helyes, ha 10%-nál veszem a csóva szélét.

mélység	10%	5%	B_{cs}
7	93	107	93,2
6	87	99	86,59
4	77	87	76,28
3,5	78	88,5	77,39

Eredmények

A következő diagramról leolvasható 0-15%-ig a csóva szélessége. A görbék a különböző vízmélységeket jelölik.

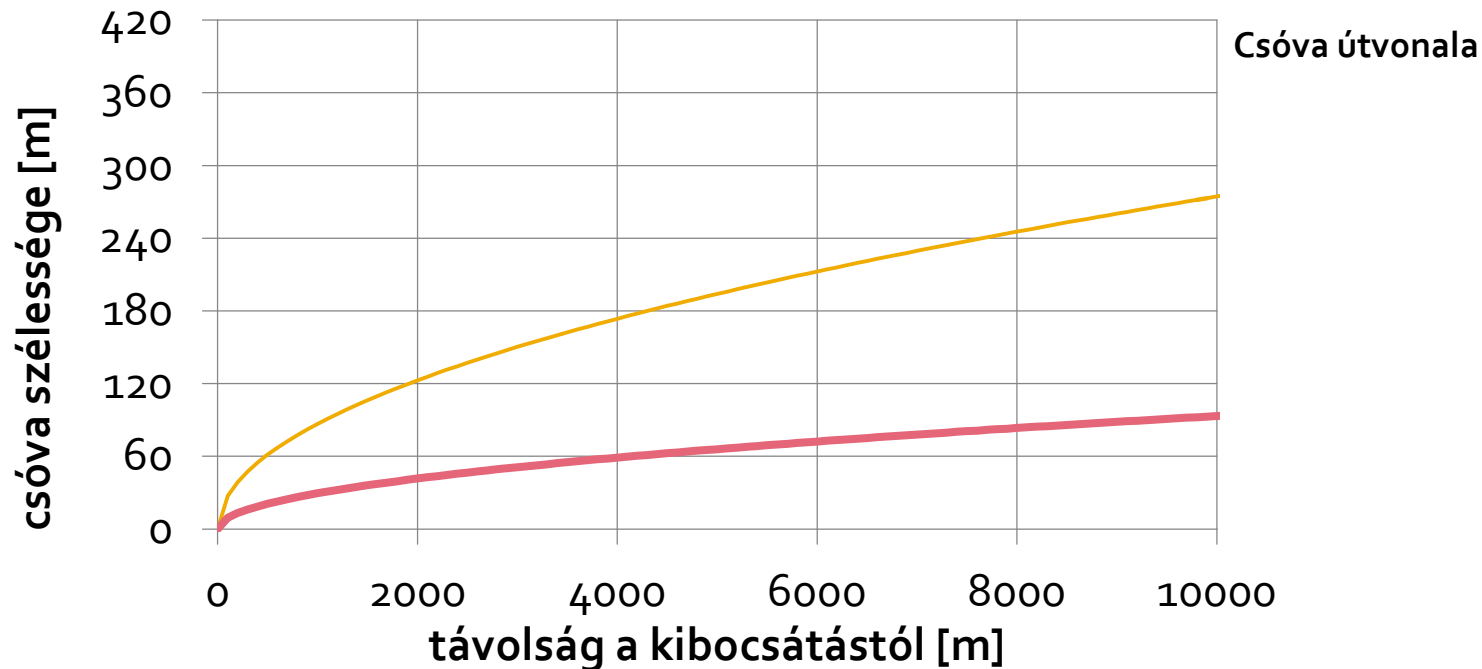
Eredmények

3) meanderezés

Paks és Gerjen között a Duna nem meanderező, azonban ha feltételezzük, hogy mégis erősen meanderező a folyó, akkor a csóva a következőképpen alakul 7 méteres vízmélység esetén.

Piros: nincs meander

Sárga: erősen meanderező

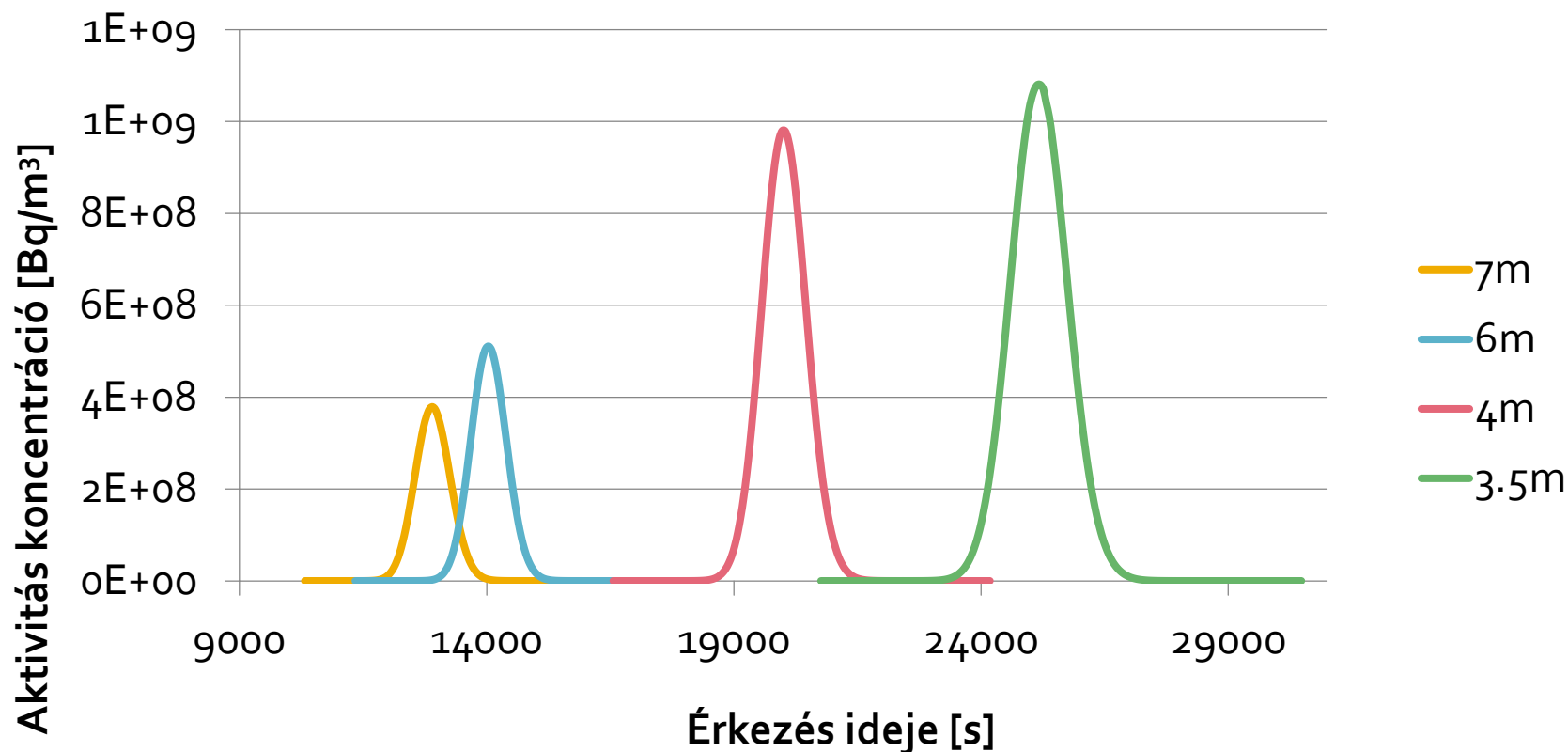

Eredmények

4) aktivitáskoncentrációk

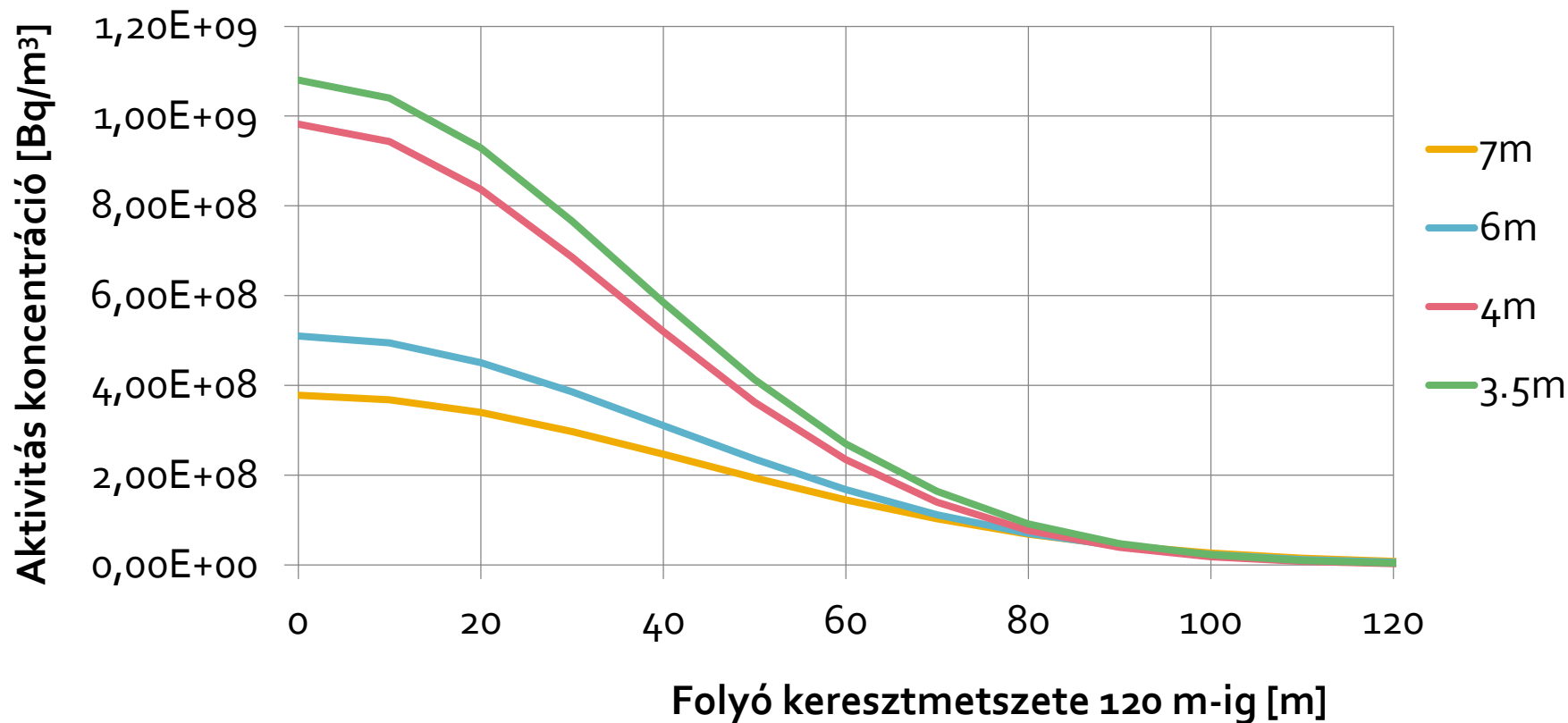
Látható, hogy a legmagasabb vízállásnál volt a legkisebb koncentráció érték a part mentén

Aktivitáskoncentráció Gerjennél

Eredmények

Keresztmetszeti koncentráció profil

Terv: Pakson terepi felmérés

Az atomerőmű környezetének terepi felmérése
Duna geológiai/hidrológiai, geometriai jellemzői
Életmód jellemzők:

- Ivóvíz-nyerési adatok (fúrt kutak)
- Fürdőzés, strandolás (hol, mennyit)
- Horgászat (hol, mennyit, a kifogott hal hova kerül)
- Halfogyasztás (honnán, mennyit)
- Egyéb munka a parton
- Öntözés növénytermesztés állattartás
- Állatok ivóhelye

Köszönöm a figyelmet

